

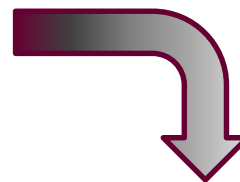
Úvod do strojírenství Výrobní technologie

Rozvoj průmyslu a vývoj technologií

120 let vývoje technologií !!!

Škoda Kodiaq – rok 2017

První sériově vyráběný
automobil na území ČR
Tatra Präsident – rok 1897

Požadavky na automobil

Uplatnění na trhu

- nízká prodejní cena
- moderní design
- minimální dodatečný servis a údržba
- splnění legislativních požadavků EU

Snižování výrobních nákladů

- zefektivnění předvýrobních etap
- zkracování výrobního procesu
- použití levnějších materiálů
- recyklovatelnost

Snižování hmotnosti

- použití nových materiálů
- použití nových výrobních technologií

Bezpečnost

- maximální požadavky na bezpečnost pasažérů
- zvyšování bezpečnosti chodců

Katedra strojírenské technologie

Slévárství

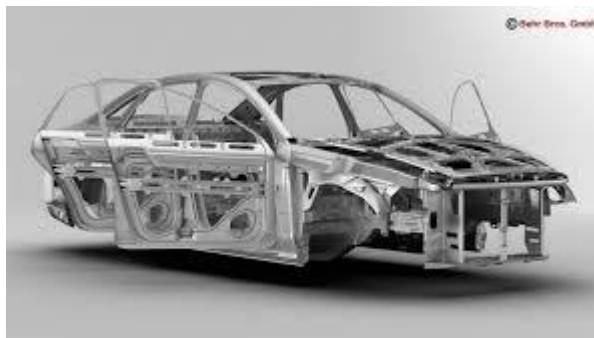

Zpracování plastů

Svařování

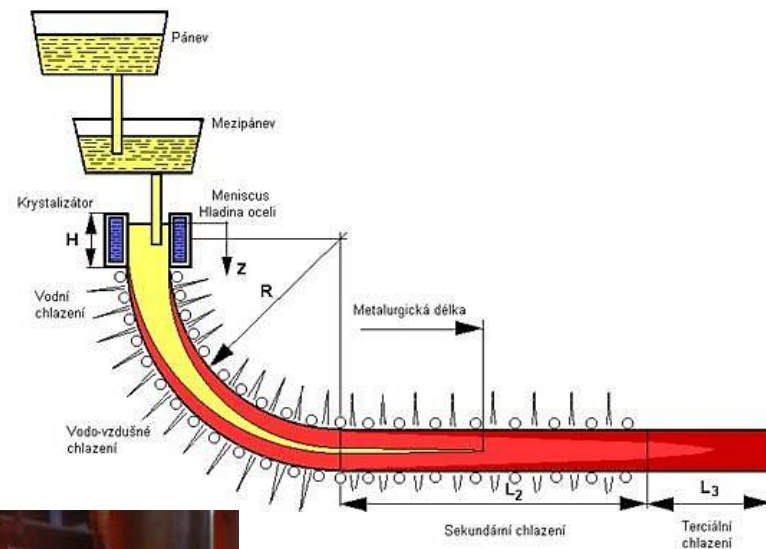
Tváření kovů

Slévárenská výroba

Ingot – polotovár pro tváření za tepla

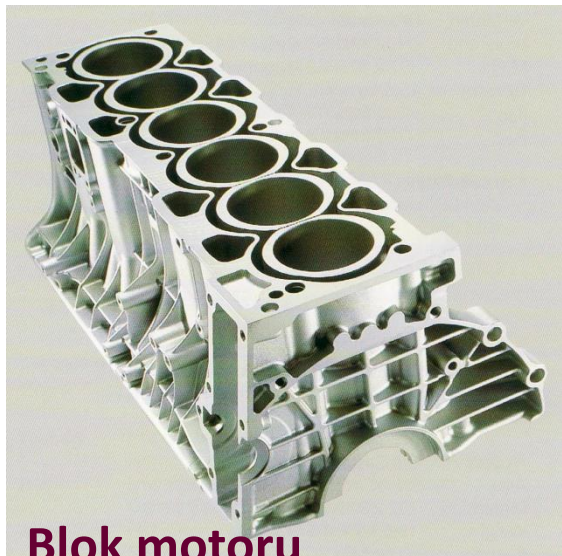
Kokila – kovová forma s jednoduchou geometrií

Kontinuální lití

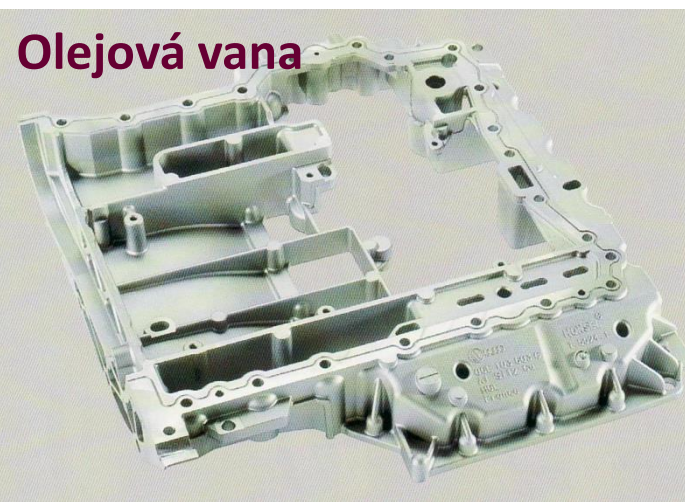
Výroba tvarových odlitků

Blok motoru

Hlava motoru

Olejová vana

Výfukové potrubí

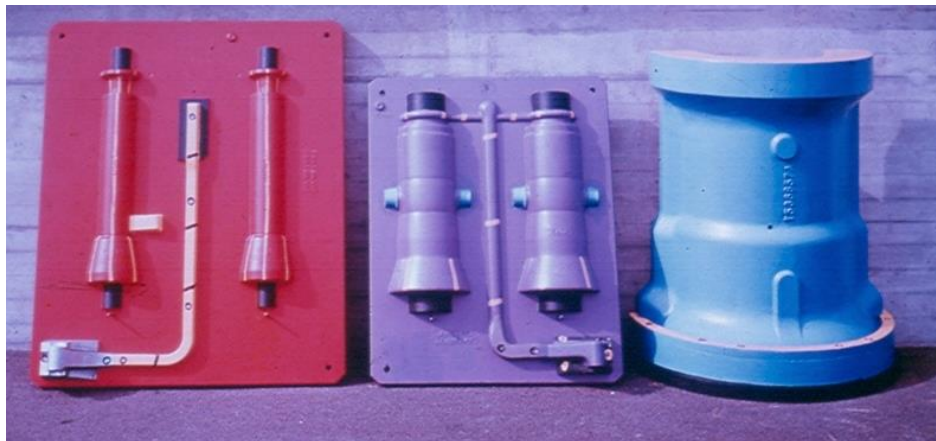

Způsoby plnění dutiny formy taveninou

- gravitační lití – je využívána tíha taveniny vytékající z lící pánve (pískové, keramické, kovové formy, atd.)
- tlakové lití – k plnění taveniny do kovové formy se používá:
 - vysokotlaké lití
 - nízkotlaké lití
- odstředivé lití – pro vyplnění dutiny formy taveninou využívá odstředivou sílu (kovové, keramické, pryžové formy)

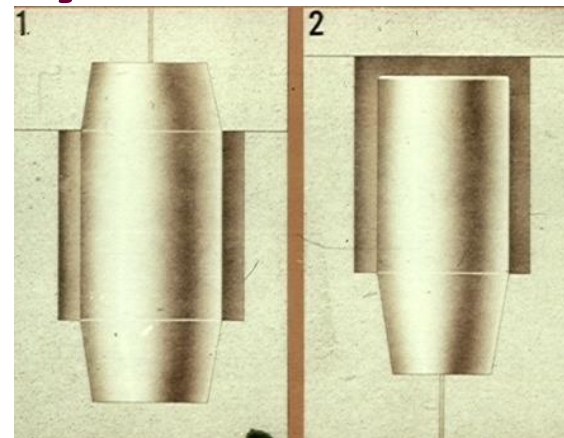

Pískové formy

Modelová deska

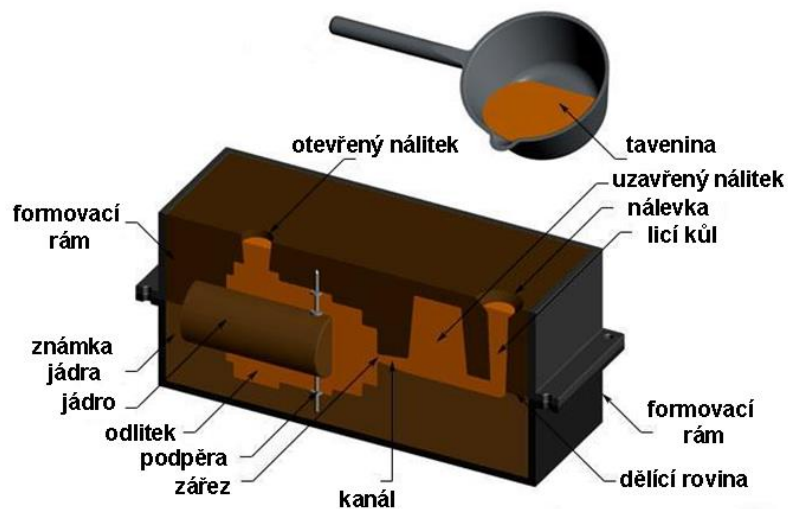
Model

Jádra

Pohled na modelovou desku v rámu

Písková forma

Gravitační lití do kovových forem

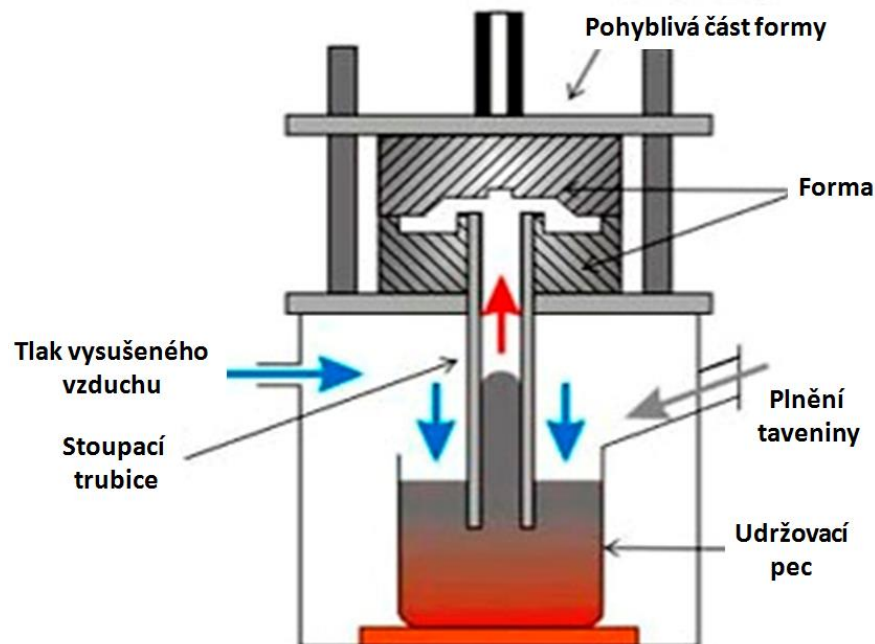
- dělená kovová forma
- jádra netrvalá i kovová
- součástí formy vtoková soustava, odvzdušnění a temperování
- vysoká kvalita odlitků bez vnitřní porozity

Jednoduchá dělená forma umístěná na licím stroji s ruční obsluhou

Nízkotlaké lití

Pro slitiny Al - přetlak vysušeného vzduchu 0,02 – 0,03 MPa

Vysokotlaké lití

Stroje s teplou komorou

- vstřikování kovu pístem
- vstřikování vzduchem

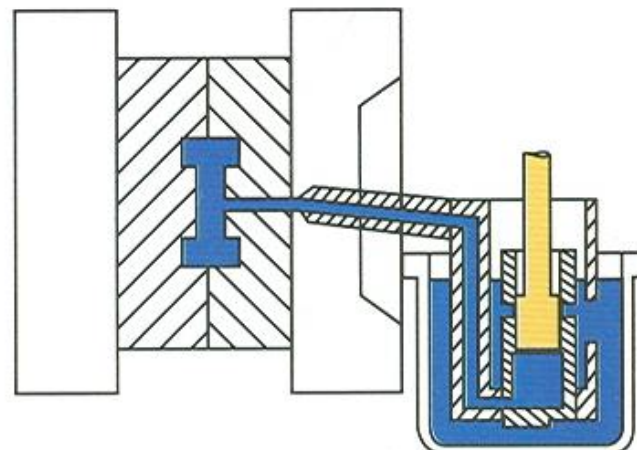

Schéma – tlakový stroj s teplou komorou

Stroje se studenou komorou

- s vertikální komorou
- s horizontální komorou

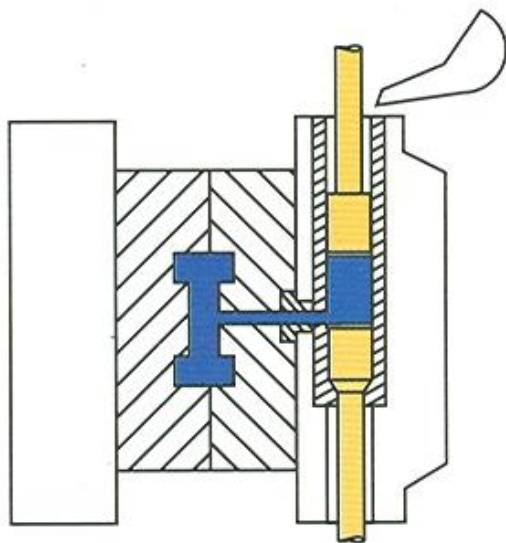

Schéma tlakového stroje s vertikální studenou komorou

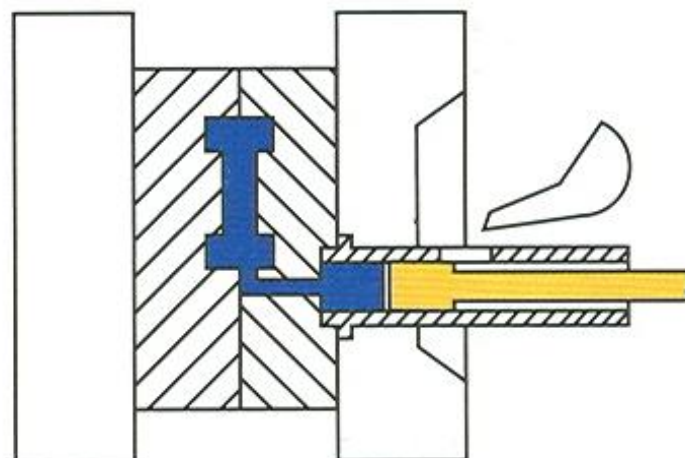
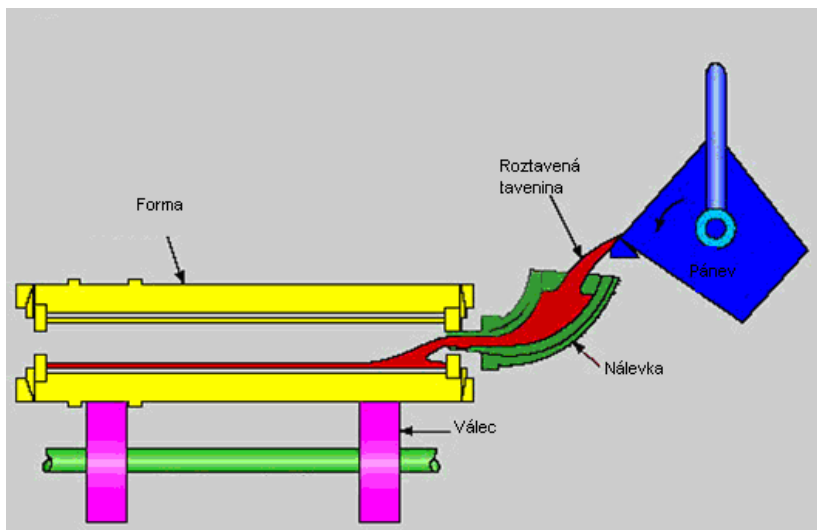
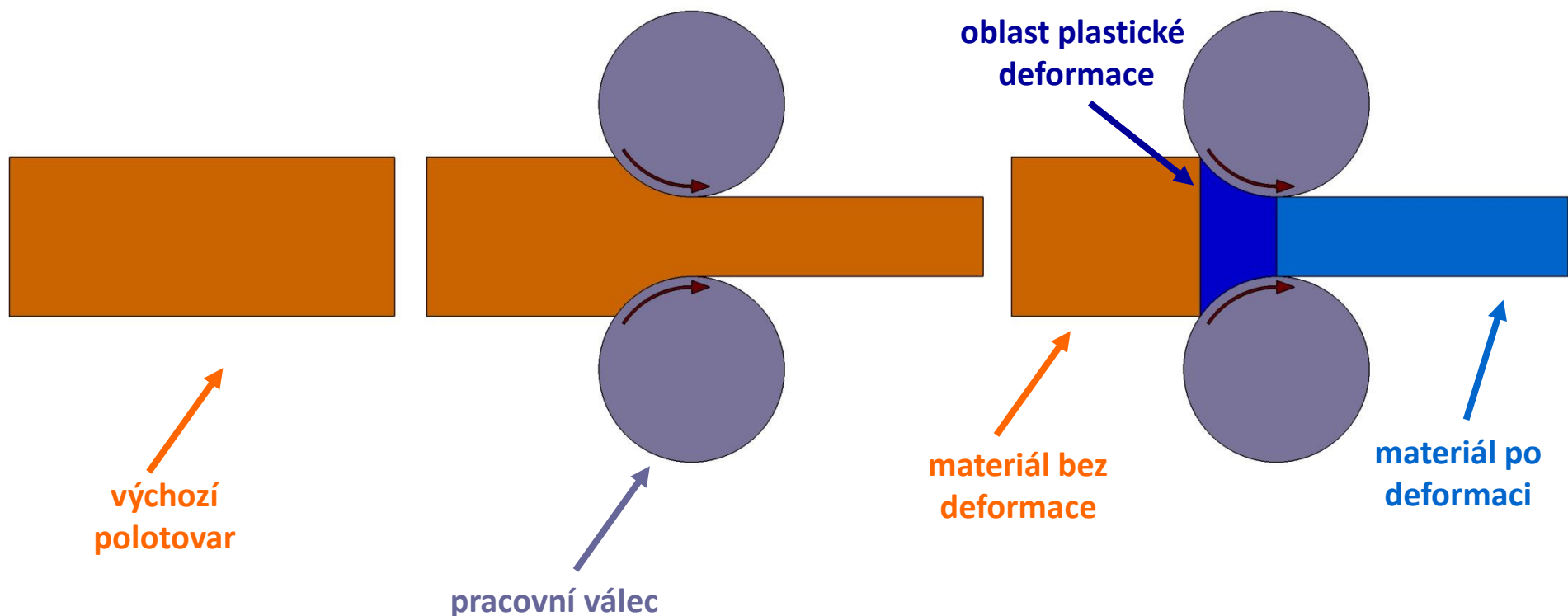

Schéma - tlakový stroj s horizontální studenou komorou

Odstředivé lití

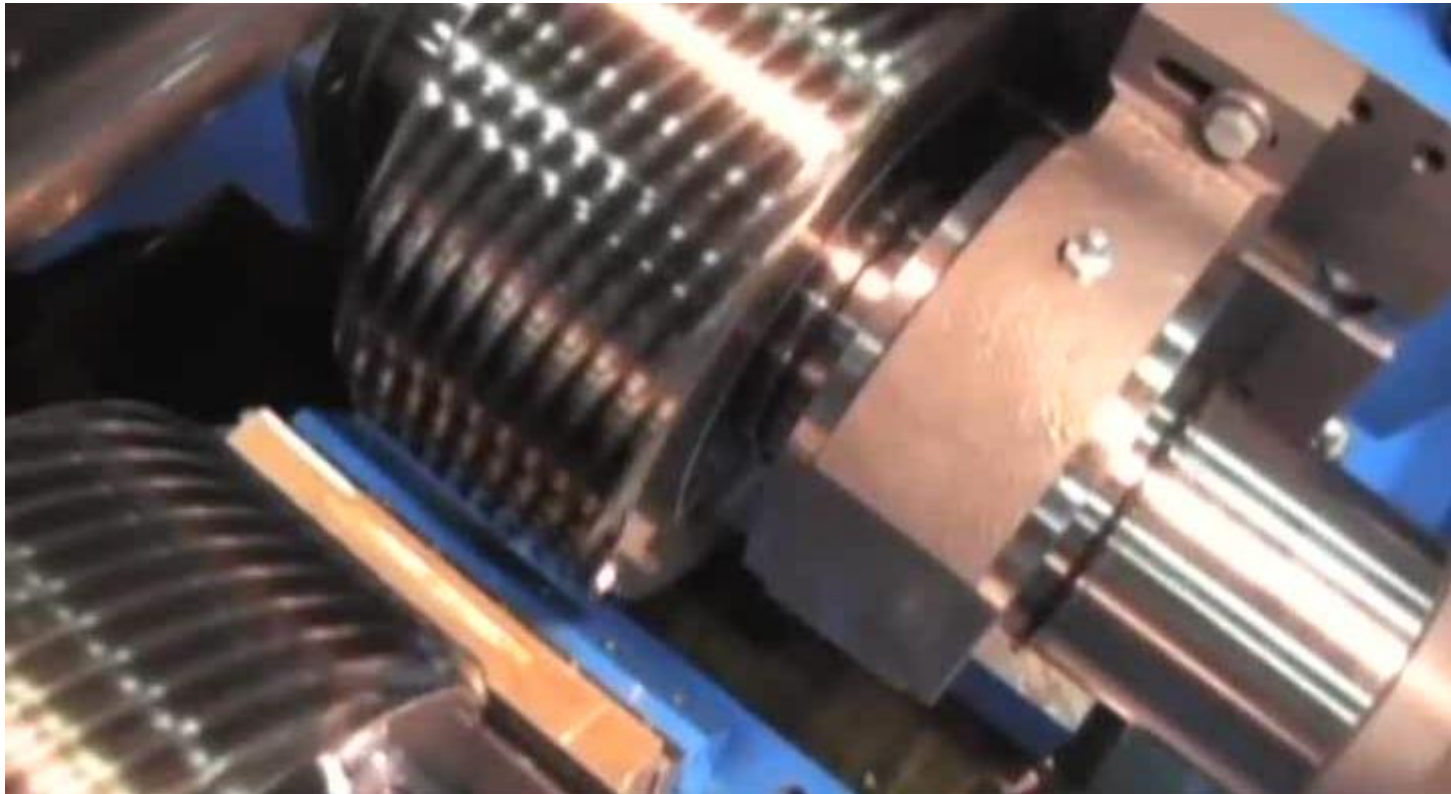
Princip technologie podélného válcování

Speciální způsoby válcování

Ukázka příčného válcování závitu

Stříhání plechů na dělicích linkách

- **Příčné dělení:** vstupním materiálem jsou svitky za studena a za tepla válcované, ze kterých lze pomocí příčného dělení stříhat plechy v délkách standardních a v délkách na míru, při dělení svitků válcovaných za studena je každý plech proložený papírem nebo potažený ochrannou folií.

- **Podélné dělení:** vstupním materiálem jsou svitky za studena a za tepla válcované, bez nebo s ochrannou folií, ze kterých lze pomocí kotoučových nožů podélně dělit svitky v šířkách na míru.

Příklady střížných operací a ohýbání

Příklady operací stříhání a ohýbání

Příklady výrobků zhotovených tažením

- tažení rotačních výtažků
- tažení hranatých výtažků
- tažení nepravidelných výtažků
- tažení kuželovitých výtažků
- tažení stupňovitých nádob

Proces tažení plechů

Project 'Blank_150kN_02_Stamping'
Module 'State 1 : Prog. = -68.488419'

POLYMERY

Makromolekulární látky **organického** nebo **anorganického** původu ($M = 10^4$ až 10^6 g/mol), **přírodního** (biopolymery) nebo **syntetického** charakteru.

Surovinové zdroje

ropa

zemní plyn

rostliny

Petrochemické suroviny (monomery)

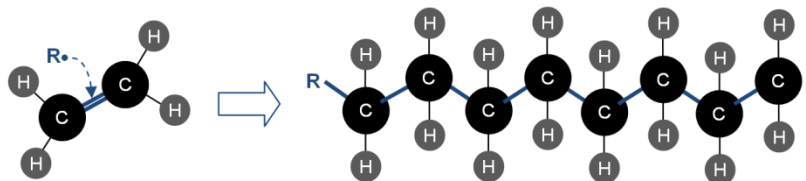

Ethylen
Propylen
Styren
Vinylchlorid
Butadien
a další

Polymery

PE
PP
PS
PVC
PB
POM
PBT
ad.

Konečné produkty

POLYMERY

PLASTY

Polymery, u nichž vnější namáhání způsobuje převážně trvalé deformace

ELASTOMERY

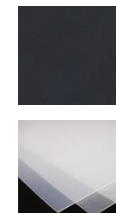

Vysoce pružný (elastický) materiál, který lze za běžných podmínek deformovat bez porušení malou silou. Typickým představitelem jsou **kaučuky**, z nichž se vulkanizací vyrábí **pryž**.

Termoplasty

amorfní

semikrystalické

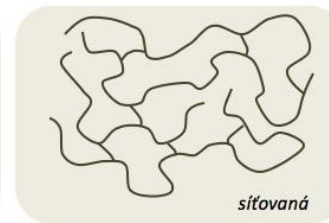
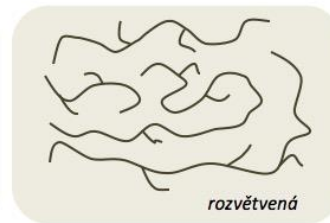
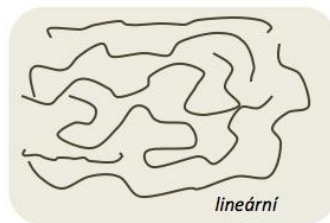

Materiály s **lineární, rozvětvenou** nebo dodatečně síťovanou molekulovou strukturou. Při zahřívání měknou a lze je tvářet. Do tuhého stavu přechází ochlazením (změny fyzikálního charakteru).

PE (polyethylen), **PP** (polypropylen), **PS** (polystyren), **PC** (polykarbonát), **PVC** (Polyvinylchlorid), ad.

Reaktoplasty

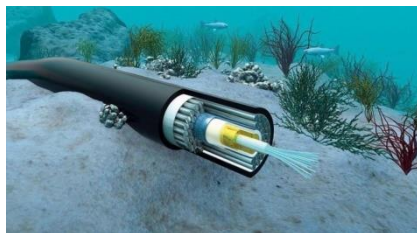
Materiály, které jsou tavitelné a tvarovatelné jen po určitou dobu po zahřátí. Během dalšího zahřívání dochází k chemické reakci: **sesíťování** (vytvrzování). Je to nevratný proces.

PF (fenol-formaldehydová pryskyřice), **EP** (epoxidová pryskyřice),
UF (močovinoformaldehydová pryskyřice), ad.

Aplikace plastů | polymerů – symbol pokroku, nové možnosti

Izolace podmořských kabelů

CD / DVD nosiče

Nylonová vlákna

Polymerní povlaky implantátů

Kapsle pro řízené uvolňování léčiv

Fixační prvky z bioplastu

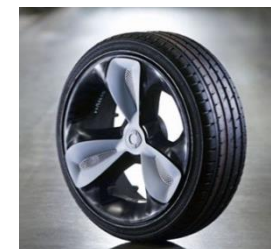
Plastové kontaktní čočky (silikon-hydrogel)

Plastový kompozit

Plastový kompozit

Plastový kompozit (PA+LGF)

Vstřikování plastů

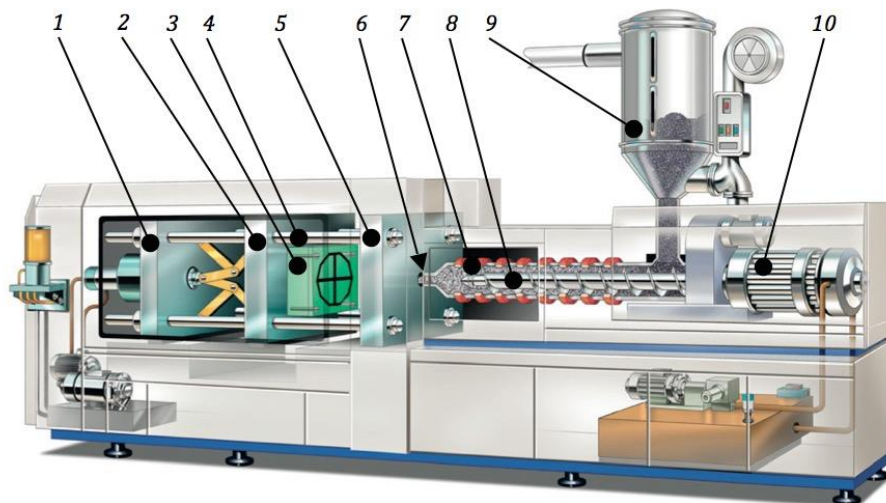
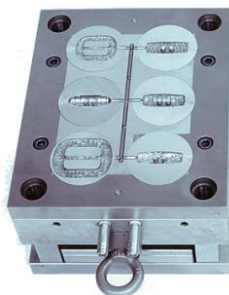

Schéma vstřikovacího stroje

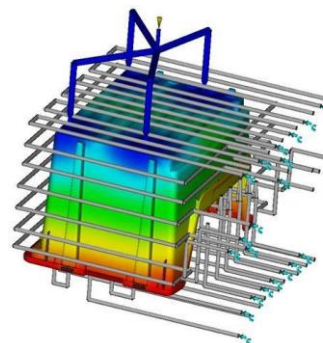
1 – uzavírací jednotka, 2 – pohyblivá deska stroje, 3 – pohyblivá část formy,
4 – vodící sloupky, 5 – pevná deska stroje, 6 – tryska vstřikovací jednotky,
7 – tavní komora, 8 – šnek, 9 – násypka, 10 – pohon šneku

Princip:

Plast v podobě granulí je nasypán do násypky stroje, z níž je odebírán otáčejícím se šnekem, který se axiálně posouvá vzad a dopravuje materiál před čelo šneku ve vyhřívané tavní komoře. Zde plast taje a jako tavenina je axiálním pohybem šneku vstříknut do uzavřené dutiny formy, kde ztuhne ve finální výrobek (forma je temperována - zpravidla cirkulující vodou). Po dotlaku (kompenzující smrštění materiálu) a zchlazení se forma otevře a dojde k odformování výrobku.

Vstřikovací forma
(tvárník, tvárnice s
vtokovou soustavou)

Příklad dílu: palubní deska Fiat

Teplotní pole vstřiků s
temperačními kanály

Vytlačování plastů

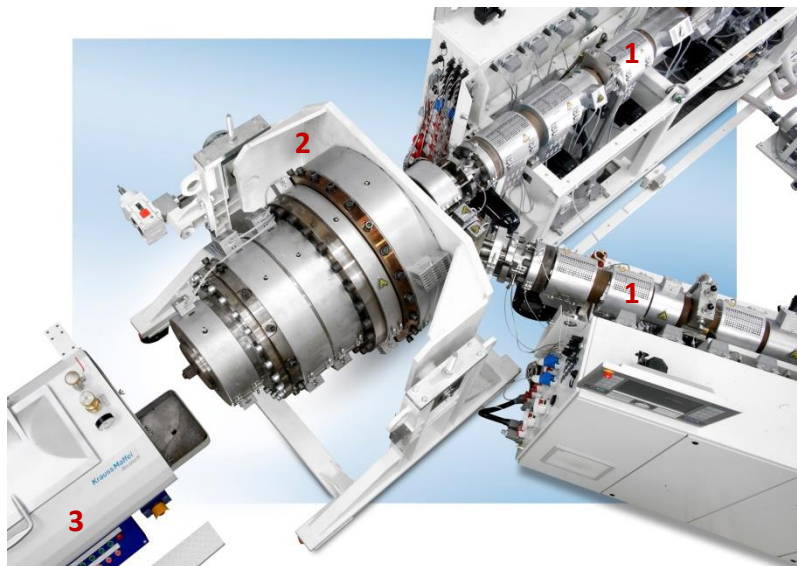
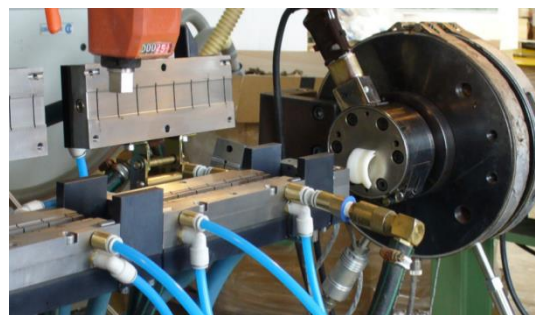

Schéma vytlačování (extruze) plastů

1 – extrudér, 2 – vytlačovací hlava, 3 – kalibrační a chladící pouzdro

Aplikace:

- Desky a fólie
- Profily
- Trubky a tyče
- Vlákna
- Opláštěvané vodiče

Vytlačovací hlava a kalibrační pouzdro

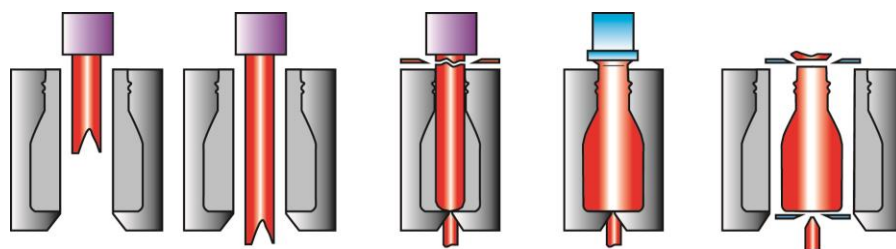
Princip:

Jedná se o kontinuální proces, kdy je plast nasypán do násypky stroje, z níž je odebrán otáčejícím se šnekem, který jej dopravuje do vyhřívané tavicí komory extrudéru a vytlačuje přes profilovací otvor ve vytlačovací hlavě do kalibračního, chladícího pouzdra. Vytlačovaný profil je postupně odtahován, potiskován, navíjen na cívku nebo dělen na požadované rozměry.

Vytlačovací linka – trubky, dráty

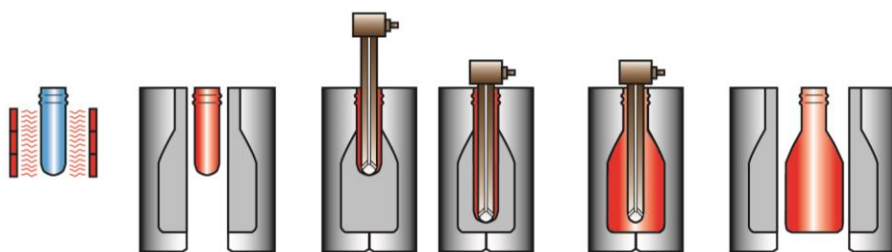
Extruzní vyfukování plastů

Základní schéma extruzního vyfukování

Vstřikovací vyfukování plastů

Základní schéma vstřikovacího vyfukování

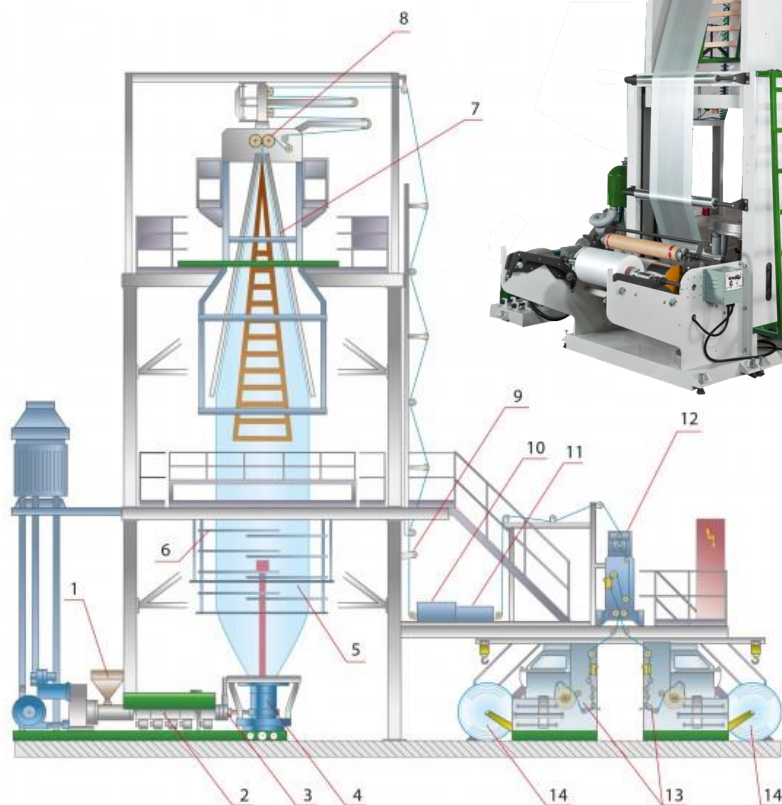
Princip:

Na vylačovacím stroji s příčnou vylačovací hlavou je vylačována trubka (parizon). Jakmile dosáhne požadované délky, dojde k přisunutí vyfukovací formy, sevření parizonu do formy, svaření dna a odstřížení žhavým drátkem, současně se na parizon nasadí vyfukovací trn, kterým se přivádí stlačený vzduch, vylisuje se otvor v hrdle včetně závitů a vyfoukne duté těleso. Po ztuhnutí se forma otevře a odstraní se přebytečný materiál u dna i hrdla lahve. Hotová lahev je z trnu sfouknuta stlačeným vzduchem.

Princip:

Na vstřikovacím stroji je vyroben předlisek (preforma) včetně závitů. Před vyfukováním je ochlazený předlisek převeden do plastického stavu (kromě hrdla se závitem), přenesen do vyfukovací formy, kde je dlužen a stlačeným vzduchem vyfouknut do konečného tvaru odpovídající dutině formy. Po ztuhnutí se vyjme.

Vyfukování fólií

- 1 - dávkování surovin
- 2 - vytlačovací stroj (šnek)
- 3 - filtr (sítko)
- 4 - vytlačovací (vyfukovací) hlava
- 5 - tubus
- 6 - kalibrace
- 7 - skládací desky (klíny)

- 8 - odtah
- 9 - mikroperforace
- 10 - perforace
- 11 - korona (ionizace)
- 12 - předodtah a řezání
- 13 - podélné řezání/porcování
- 14 - navíjení

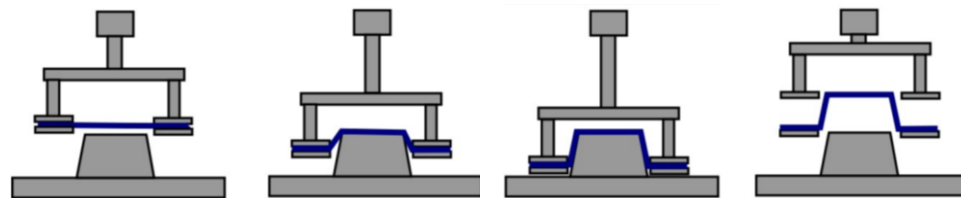
Princip:

Na vytlačovacím stroji s příčnou vylačovací hlavou je vyrobena trubka (obvykle směrem vzhůru), která je ihned roztažena stlačeným vzduchem přiváděným dovnitř trubky. Podle tlaku se řídí konečná tloušťka fólie. Vyfouknutá fólie se ochlazuje proudem vzduchu a pomocí vodicích desek se přivádí na chladicí válce, které vzniklý nekonečný pytel sevřou a kontinuálně odtahují. Ten se pak vede přes napínací kladky k navíjecímu zařízení, nebo se potiskuje a je svařován na sáčky anebo se podélně řeže.

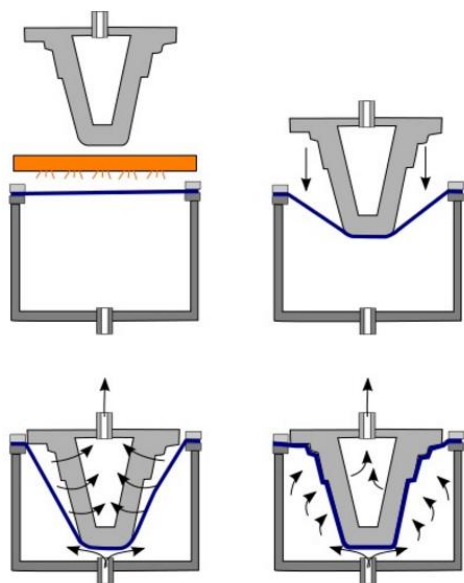

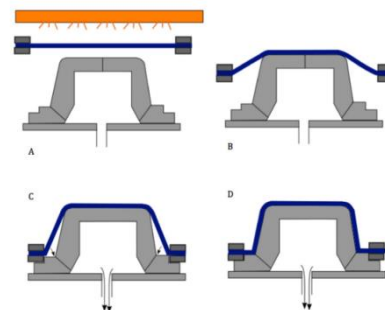
Tvarování desek z termoplastů

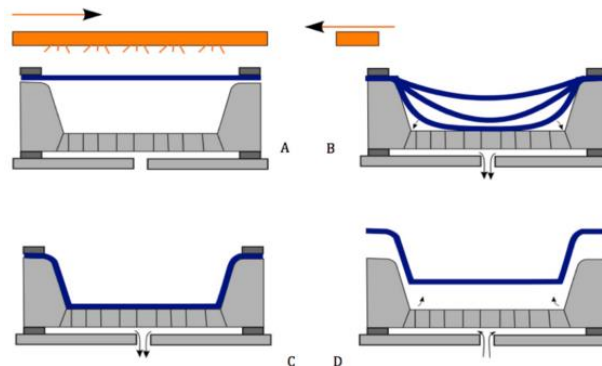
Základní schéma mechanického tvarování

Pneumatické tvarování pozitivní - přetlakem

Pneumatické tvarování pozitivní - podtlakem

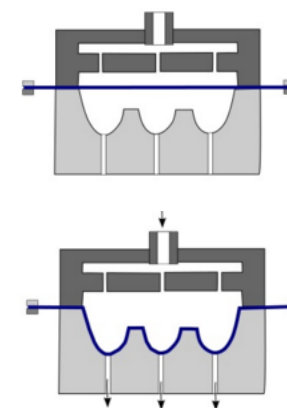
Pneumatické tvarování negativní - podtlakem

Mechanické tvarování

Pneumatické tvarování

Pozitivní (na tvárník)

Negativní (do tvárnice)

Pneumatické tvarování negativní - přetlakem

Rotační tvarování

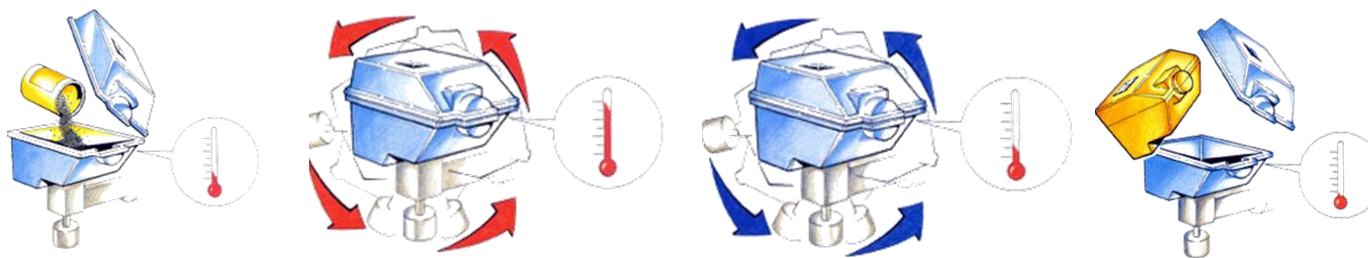

Schéma rotačního tvarování plastů

Dávkování práškového plastu do formy

Pracoviště: formy, rotační zařízení, pec

Princip:

Do dvoudílné kovové formy se odměří potřebné množství práškového plastu, forma se uzavře a uvede se do rotačního pohybu. Forma rotuje ve dvou na sebe kolmých rovinách. Tím se prášek rovnoměrně rozdělí, forma se z vnějšku ohřívá vzduchem, z prášku se postupným natavením a slinutím vytvoří souvislá vrstva. Po dokonalém zpečení prášku se forma ochladí, otevře a vyjme se díl.

Příklad aplikace rotačního tvarování

Příklad aplikace rotačního tvarování

Laminování (technologí laminace existuje značné množství)

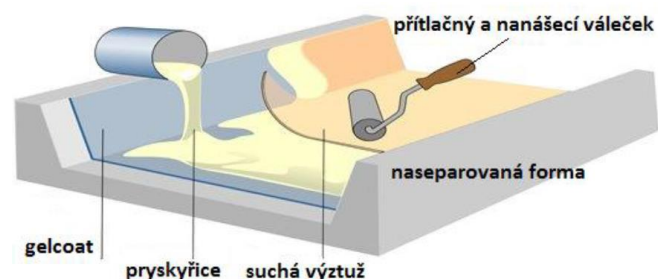
Příklad - Ruční laminace

(Jednodílná forma: pozitivní nebo negativní)

Forma se po separaci opatří zpravidla vrstvou gelcoatu na bázi UP nebo VE pryskyřice, po jeho částečném vytvrzení se kladou jednotlivé vrstvy výztuže (tkaniny, rohože), následuje prosycení tekutou pryskyřicí pomocí štětce a válečku. Přebytečná pryskyřice a vzduchové bubliny se vytlačují rýhovanými válečky. Po prosycení dojde k vytvrzování pryskyřice, dotvrzení probíhá zpravidla za zvýšené teploty.

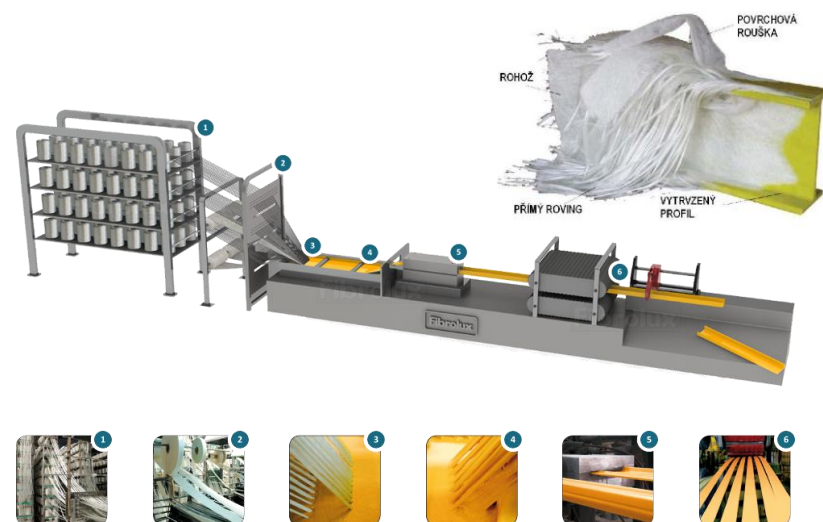

Skelná tkanina a rohož

Příklad - Pultruze

Pultruze nebo-li tažení je technologie pro výrobu kompozitních kontinuálních profilů s vysokým obsahem výztuže (až 80 %). Výztuž je impregnována v pryskyřičné lázni a po prosycení je vtahována do tvarovacích a vytvrzovacích průvlaků (forem). Tvar průvlaku odpovídá vnějšímu tvaru vyráběného rofilu. Pryskyřice je vytvrzena ve vyhřívané části hlavy a hotový profil je odtahován hydraulickými čelistmi nebo pásovými elementy a následně je dělen na požadovanou délku.

Ostatní technologie zpracování plastů

- Válcování (fólií)
- Odlévání (statické, odstředivé, rotační)
- Máčení

- Lisování a přetlačování prášků pryskyřic (reaktoplastů)
- Lepení, svařování

Typy v současnosti vytvářených spojů

- **Rozebíratelné spoje**, vytvořené zejména pomocí spojovacího materiálu.
- **Nerozebíratelné spoje** - vytvořené např. svařováním, nýtováním, lepením.
Nerozebíratelné spoje se používají všude tam, kde by spojovacími prvky mohla být narušena kompaktnost, těsnost, nebo rozměrová stabilita dílů.

Úvod do svařování

- patří mezi nejstarší technologie
- aplikována většina fyzikálních principů (světlo, zvuk, síla, termické reakce, výbuch, el. proud)
- dle ISO 4063 je definováno 93 různých metod svařování, z nichž 31 je hlavních
- aplikovatelné téměř ve všech prostředích

Svařování s využitím tepla

- ke spojení dochází bez působení vnějších sil, pouze místním natavením základního materiálu.
- svar vzniká krystalizací, podmínky závisí na použité metodě a procesních parametrech
- meziatomové vzdálenosti je dosaženo dostatečnou tekutostí roztaveného kovu a smáčivostí spojovaných hran
- strukturní heterogenita, rozdílné mechanické vlastnosti svaru

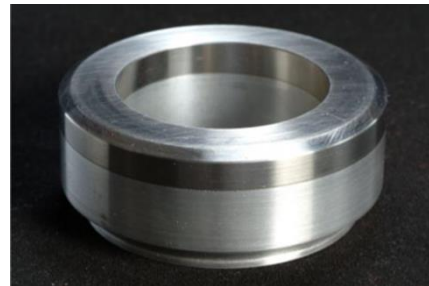
Svařování s využitím tepla a tlaku

- materiál je zpravidla ohřát na teploty nad 0,7 teploty tavení
- operační teploty by měly dostatečně snížit přetvárný odpor, ale zároveň by neměly příliš degradovat svařovaný materiál
- aplikován dostatečný tlak, umožňující přiblížit materiály na meziatomové vzdálenosti
- typickým představitelem je kovářské svařování, nejvyužívanější je svařování elektrickým odporem

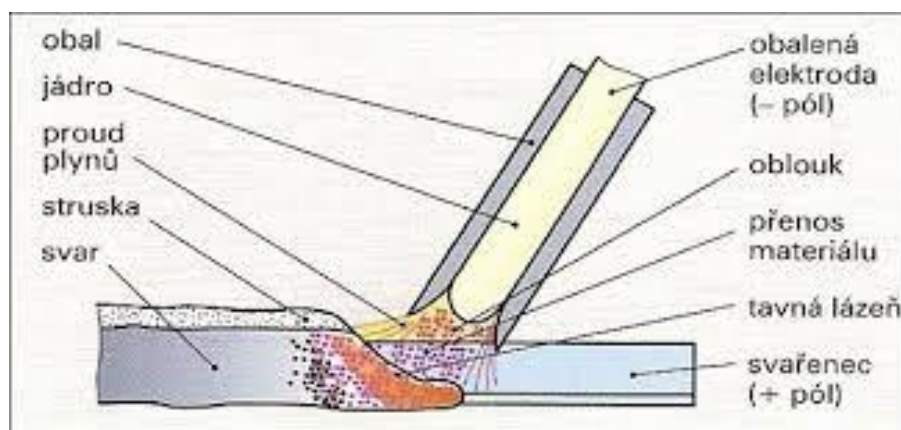
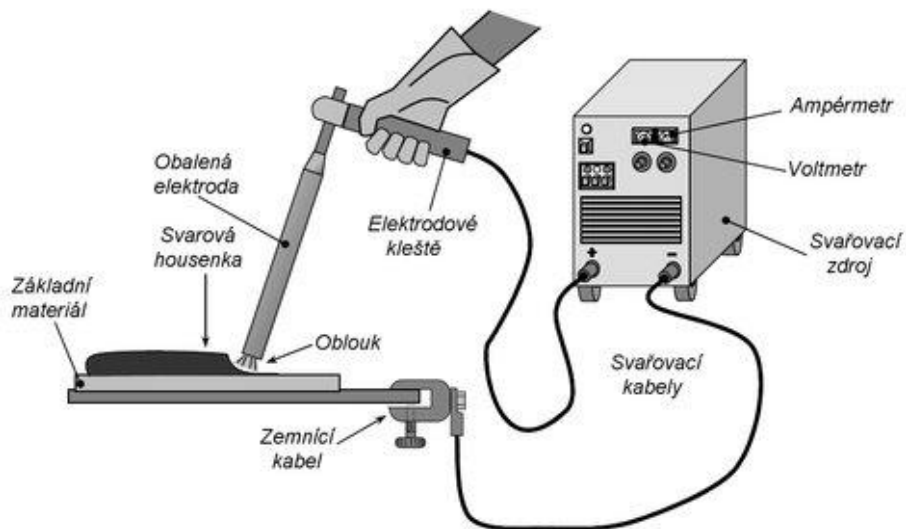

Svařování s využitím tlaku

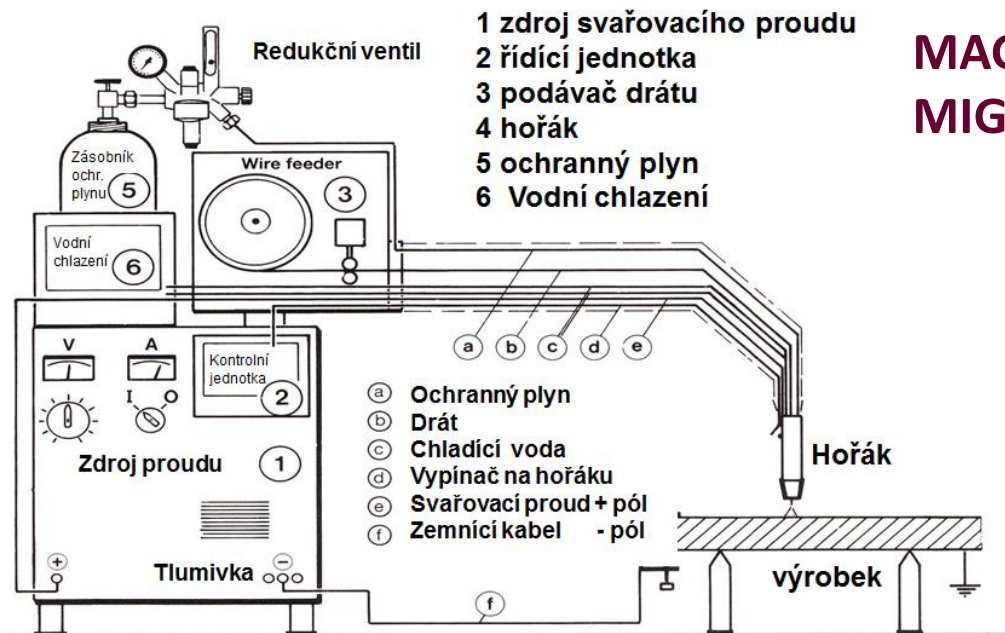
- spojení je realizováno díky vysokým tlakům 10^2 až 10^3 MPa
- deformace v místě svařování závisí na použité metodě svařování a pohybují se od 30 do 80%
- hlavními představiteli jsou technologie svařování tlakem za studena a svařování výbuchem
- vhodné pro tvárné mat. (Al, Cu, Ni, Pb, Au, Ag, Pt, Pd, oceli)

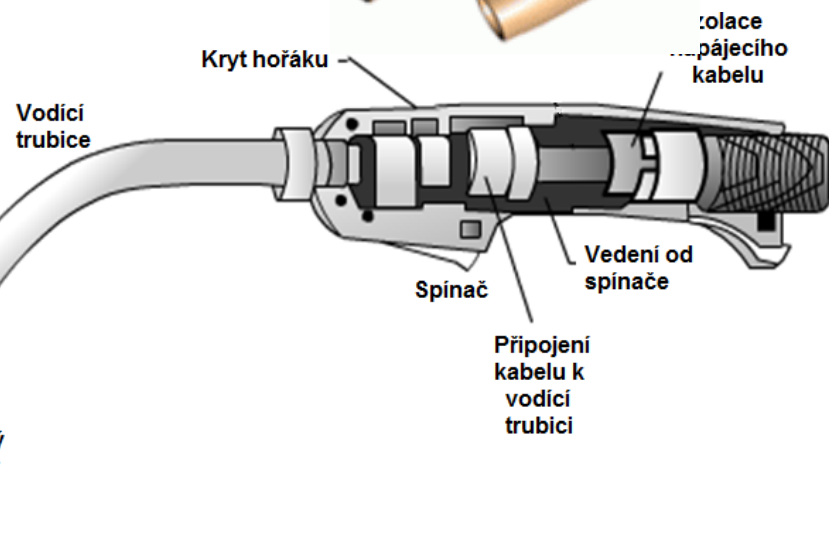
Svařování obalenou elektrodou

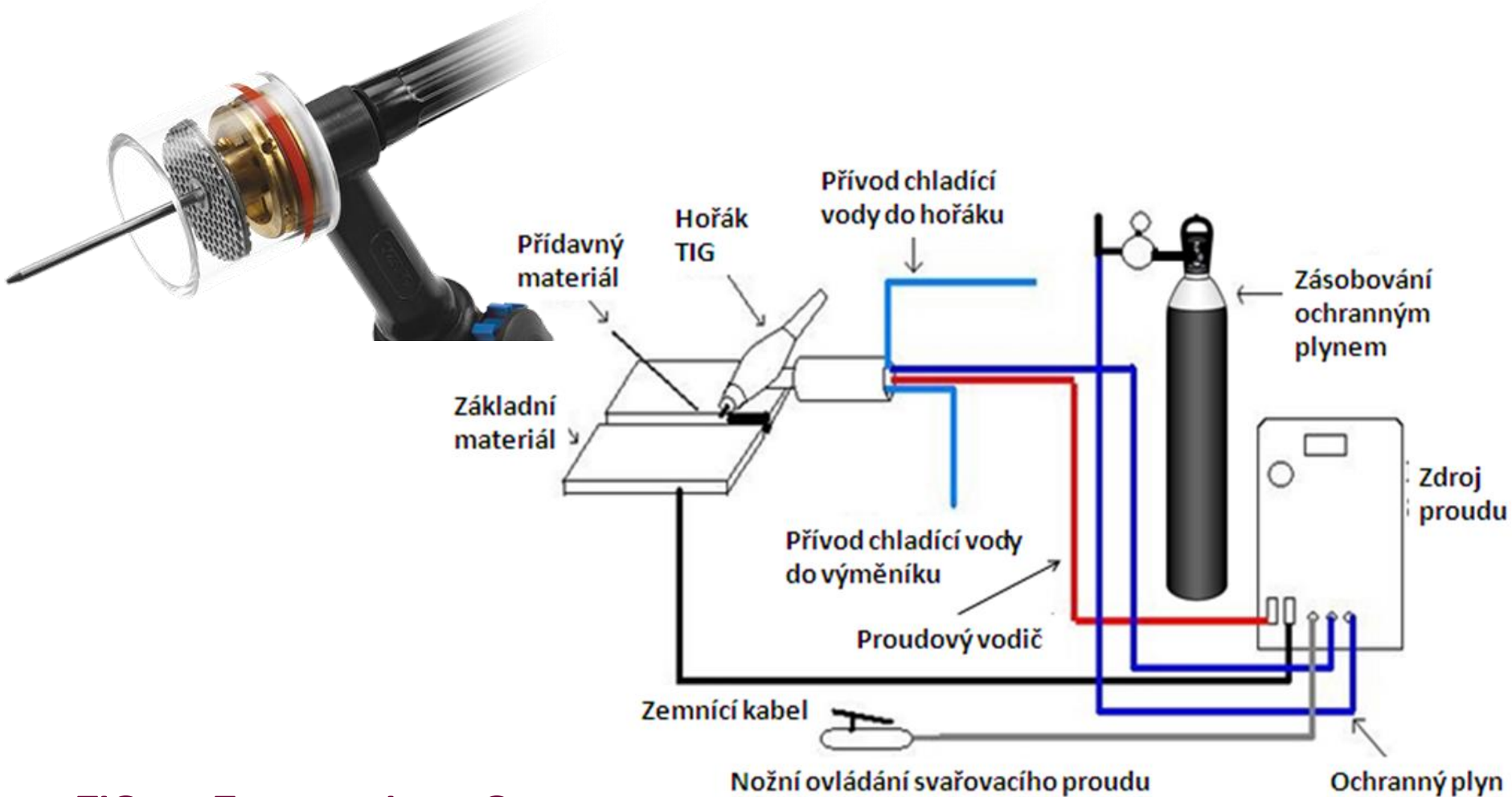
Svařování metodou MIG/MAG

MAG = Metal Active Gas
MIG = Metal Inert Gas

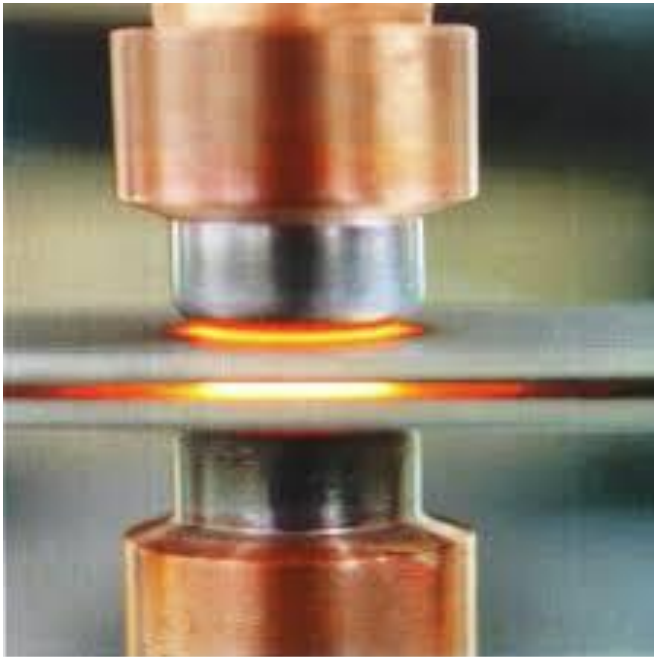
Svařování metodou TIG

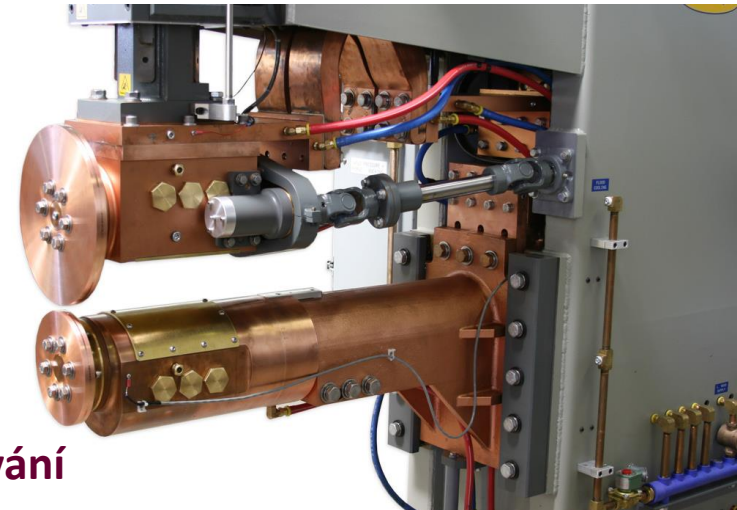
TIG = Tungsten Inert Gas

Svařování elektrickým odporem

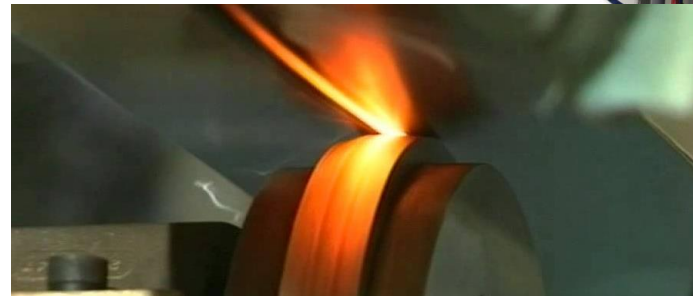
Celkový odpor svarového spoje je dán součtem přechodových odporů a také odporů svařovaných materiálů. V místě, kde je přechodový odpor největší, se proto vyvine největší množství tepla (Joule-Lenzův zákon) a za působení tlaku vznikne bodový svar.

Bodové svařování

Švové svařování

Otázky:

1. Charakterizujte základní principy technologie slévání
2. Uveďte příklady základních technologií objemového a plošného tváření
3. Uveďte rozdíl mezi technologií vstřikování a technologií vytlačování
4. Uveďte základní způsoby technologií tavného a netavného svařování

Děkuji za pozornost.

Lektor: doc. Ing. Pavel Solfronk, Ph.D.
E-mail: pavel.solfonk@tul.cz
Tel.: +420 605 957 404
Web: <http://www.ksp.tul.cz/>

